

**УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ**

ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

**Кафедра управління державними
і корпоративними фінансами**

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

**до контрольної роботи
з дисципліни**

«МЕТОДОЛОГІЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ»

Харків-2022

Методичні вказівки розглянуто і рекомендовано до друку на засіданні кафедри управління державними і корпоративними фінансами 03 лютого 2022 р., протокол № 9.

Методичні вказівки призначено для здобувачів вищої освіти спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» другого (магістерського) рівня всіх форм навчання.

Укладачі:

проф. І. Ю. Зайцева,
доц. О. М. Тройнікова

Рецензент

доц. О. Д. Стешенко

ЗМІСТ

Вступ.....	4
Теоретичні відомості та практичні рекомендації щодо виконання контрольної роботи.....	5
Завдання до контрольної роботи.....	15
1 Теоретичні питання для виконання першої частини.....	15
2 Тестові завдання.....	16
Питання до заліку.....	27
Вимоги до захисту.....	28
Список літератури.....	28
Додаток А Зразок оформлення титульного аркуша.....	31

ВСТУП

Формою здійснення і розвитку науки є наукове дослідження, що полягає в вивченні явищ за допомогою наукових методів.

Метою наукового дослідження є визначення конкретного об'єкта і всебічне, достовірне вивчення його структури, характеристик, зв'язків на основі розроблених у науці принципів і методів пізнання, а також одержання корисних для діяльності людини результатів, впровадження у виробництво й одержання ефекту [23].

Потужний розвиток науки розпочався у XVIII сторіччі [1]. На сучасному етапі в умовах інтенсивного зростання обсягів наукової і науково-технічної інформації, швидкозмінності й оновлення системи наукових знань виникає потреба в якісно новій теоретичній підготовці висококваліфікованих спеціалістів, здатних до самостійної творчої роботи, впровадження у виробництво наукомістких технологій і пристосування до умов ринкових відносин.

Суть вищої освіти не тільки у підготовці спеціалістів певної галузі знань, а й у набутті здобувачами вищої освіти навичок самоосвіти, вмінь аналізувати процеси і явища незалежно від того, у якій галузі вони будуть працювати – у сфері науки чи виробництва.

Успішне оволодіння навичками дослідження і творчої роботи магістрами допомагає їм порівняно легко включатися в професійну діяльність, переводити наукові знання в площину практичного використання.

У зв'язку з цим до навчальних планів більшості спеціальностей включено вивчення дисципліни «Методологія наукових досліджень».

Метою вивчення дисципліни є надання здобувачам вищої освіти необхідного обсягу знань у галузі наукових досліджень, підготовка їх до самостійного виконання наукової роботи, ознайомлення з формами звітів, методикою підготовки повідомлень, доповідей, наукових статей, курсових і дипломних робіт.

ТЕОРЕТИЧНІ ВІДОМОСТІ ТА ПРАКТИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВИКОНАННЯ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ

Контрольна робота з дисципліни «Методологія наукових досліджень» є важливим елементом навчального процесу, передбачена навчальним планом і виконується здобувачами вищої освіти зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» на базі знань, отриманих у результаті вивчення курсу та інших спеціальних дисциплін і літератури.

У першій частині контрольної роботи необхідно згідно з варіантом, який обирається на основі двох останніх цифр залікової книжки (таблиця 1.1), обрати номер теоретичного питання.

Результатом опрацювання теоретичного питання є написання наукової статті на актуальну тему.

Друга частина контрольної містить відповіді на тестові завдання. Тестові завдання обираються за допомогою таблиці 1.2.

Контрольна робота має містити:

- 1 Титульний аркуш.
- 2 Зміст.
- 3 Вступ.
- 4 Виклад основного матеріалу.
- 5 Список використаних джерел.

Контрольна робота має бути оформлена акуратно і розбірливо, відповідати діючим вимогам і виконана на аркушах формату А4. Кожен аркуш повинен мати рамку: 20-5-5 мм. У правому нижньому куті у квадраті 10-10 мм проставляється номер сторінки.

Робота може бути виконана та оформлена за допомогою ПЕОМ. У такому разі рамка не потрібна.

На титульному аркуші вказуються назва дисципліни, факультет, курс, група, прізвище й ініціали студента, його шифр, а також номер варіанта, обраного відповідно до шифру (Додаток А).

На останній сторінці роботи необхідно подати список використаної літератури, особистий підпис студента, дату виконання роботи. Робота не повинна містити більше 15 сторінок.

Вибір теми контрольної роботи (перша частина) здійснюється з урахуванням порядкового номера у списку групи або за бажанням здобувача.

При цьому виключається вибір однакових тем контрольних робіт в одній навчальній групі.

Контрольна робота не підлягає окремому захисту. У разі виконання й оформлення роботи відповідно до вимог, вона буде зарахована, а здобувач-виконавець допущений до складання заліку. За наявності недоліків робота буде повернена студенту з позначкою «Виправити» і переліком зауважень на титульному аркуші.

Як вже зазначалось, метою наукового дослідження є отримання результатів.

Оприлюднення, фіксування та оформлення результатів дослідження є важливим етапом наукового дослідження, який супроводжується та підтверджується публікацією:

Наукова публікація – це опублікований опис наукового дослідження, що містить аналіз сутності певної наукової проблеми, методи і результати її дослідження, науково обґрунтовані висновки.

Основним завданням наукових публікацій є ознайомлення наукового світу та суспільства в цілому з результатами досліджень, що були виконанні окремим колом вчених або науковців.

Необхідність оприлюднення власних відкриттів для інших кіл науковців розпочалась у зв'язку з бурхливим розвитком науки.

До функції наукових публікацій відносяться:

- 1) підсумок результатів теоретичних чи експериментальних досліджень одного або цілої групи вчених;
- 2) поштовх та мотивація для подальших наукових досліджень у зазначеній сфері за визначеною проблематикою;
- 3) закріплення результатів наукового пізнання;
- 4) наступність поколінь – передачі знань молодшим вченим і зацікавленим групам споживачів.

Однією з розповсюджених форм публікацій є доповідь, яка оформлюється у вигляді тез, які оприлюднюються шляхом участі в конференції, при виступі на конференції тези як правило супроводжується презентацією.

Складання тез доповіді

Теза – коротко сформульовані основні положення доповіді, лекції, статті, наукової роботи.

Задача тез – кратко сформулювати обґрунтовані аргументи та основні думки виконаного об’ємного дослідження або роботи за короткий час.

Цілі тез наукової доповіді полягають передусім в такому: апробація основних ідей і результатів дослідження в науковому співтоваристві, забезпечення попередньої експертизи, перевірка цінності всього дослідження або його окремих частин.

Доволі часто доповідь забезпечує закріплення за автором пріоритету в отриманих результатах, переслідується також і комунікаційна мета, що орієнтує вченого на перетворення теми його дослідження в предмет наукової дискусії, щоб не тільки отримати оцінку результатів з боку аудиторії, а й у ході діалогу та навіть дискусії знайти нові ідеї, способи.

Тези виконують такі функції:

- 1) презентують думку автора;
- 2) можуть бути джерелом фінансування, коли мова йде про презентацію бізнес-проекту;
- 3) можуть збільшити вагомість проведеного наукового дослідження.

Схематично алгоритм підготовки тез виглядає так:

- 1 Постановка цілі доповіді.
- 2 Формулювання теми тез.
- 3 Кожне речення або абзац в тезах мають бути закінченою думкою.
- 4 Логічне викладання основних думок.

Презентація доповіді

Наукова доповідь звичайно супроводжується ілюстративним матеріалом, який на сучасному етапі може бути поданим презентацією.

Тези доповіді разом з презентацією є діючим та оперативним засобом подання та введення результатів наукового дослідження в наукове середовище.

Підготовка до презентації потребує, як і для формування тез доповіді, складання плану. Це дозволяє логічно, чітко та найкращим способом донести факти, обґрунтування, результати дослідження [2].

Перший слайд презентації зазвичай містить інформацію про доповідь (проект) – знайомить аудиторію взагалі з темою – це може бути назва проекту або коротке резюме.

Наступний слайд (декілька слайдів) може виражати проблему, або її частину, яка є невирішеною.

Наступний слайд (група слайдів) може доводити значущість проблеми, її актуальність.

Далі можна проводити демонстрування вирішення питань, проблем, що були заявлені.

Наступна інформація, що подана в презентації має ознайомити аудиторію з рішенням, тобто результатами, які були отримані в процесі дослідження

Наприкінці, якщо є можливість доцільно привести практичні впровадження, які виражені, наприклад, в чисельних показниках.

При подальшому дослідженні наукової теми на основі тез доповіді може бути сформована та опублікована стаття. Стаття є найрозповсюдженим прикладом оприлюднення результатів наукового дослідження.

Написання статті

Підручники та інтернет-ресурси дають такі відомості та визначення статті:

Стаття – науковий або публіцистичний твір невеликого обсягу у збірнику, журналі, газеті тощо. Стаття є результатом процесу думок, в якому поєднуються аналіз, структурування, формулювання та, як результат, висловлення думок. Отже, стаття – це візуальне вираження діяльності думки. Стаття може мати різний обсяг (найчастіше 5–12 сторінок, іноді більше). У тексті обов’язково робляться посилання на використану літературу. Стаття має ту саму структуру, що й доповідь, реферат, курсова робота, тобто: вступ, основну частину, висновки. Як науковий або публіцистичний твір в ній наведено думки, судження, спостереження автора [3].

Стаття – це науковий або публіцистичний твір невеликого розміру в збірнику, журналі, газеті. Вона відноситься до найпоширенішого, але водночас найскладнішого, з точки зору її написання, жанру журналістики [4].

У статті використовуються прийоми зіставлення, порівняння матеріалу, на основі чого робляться висновки.

У статті обов'язково має бути сформульована думка автора, що може не збігатися з думками попередніх дослідників, для чого можуть бути використані прийоми полеміки й доказу, або навпаки дослідження попередніх авторів може доповнюватися, або бути продовженням дослідження попередніх науковців.

За видами статті класифікують на: інформаційні – ті, які носять пояснювальний характер, в яких присутня певна інформація; аналітичні – в яких присутні аналіз та підсумок; художньо-публіцистичні – з яскравою, емоційною силою впливу на читача.

За цільовим призначенням розрізняють: передові, пропагандистські, проблемні, критичні, наукові, рекламні, інформаційні статті [4].

На попередньому етапі проводиться обмірковування та складання плану статті.

У загальному вигляді стаття складається з таких елементів:

- назва (заголовок). Назва статті повинна привертати увагу, бути актуальною;

- вступ. Вступ (коротко розкриває основну думку тексту) підводить до основної теми. У вступі позначається проблематика та на яку аудиторію стаття розрахована;

- мета і завдання (можлива альтернатива);

- основна частина, що складається з кількох рекомендацій або тез. Тут можна навести кілька важливих практичних рекомендацій чи роз'яснити основні поняття даної теми. В описі має бути конкретика, корисна й цінна інформація. Гарним доповненням можуть бути цікаві факти, власний погляд на питання, що розглядається у статті. Основна частина складається з кількох рекомендацій або тез. Якщо до тексту крім сухих фактів додаються епітети, це надає емоційність публікації. В основній частині потрібно вказувати відповіді на поставлені у вступі питання. Намагатися вкластися в 1–2 сторінки. При цьому слід пам'ятати,

що стаття пишеться для певної цільової аудиторії, для якої тема є цікавою та актуальною. Це потрібно для того, щоб текст був зрозумілим, тоді створиться оборотний зв'язок з аудиторією. До основних принципів подання основного матеріалу відносяться: лаконічність, грамотність, аргументованість;

- висновок. У висновку підводяться підсумки, акцентуючи увагу на отриманому результаті, а також на те, що інформація, наведена в основній частині, допоможе впоратися з проблемою [5];

- список використаних джерел [5].

Основною метою виконання даної контрольної роботи є написання наукової статті на актуальну тему.

Розглянемо більш детально алгоритм написання статті та її елементи.

Для майбутнього магістра так само, як і для будь-якого вченого постають основні питання щодо написання статті:

по-перше: як вибрати тему? Оприлюднення результатів у вигляді статті супроводжується відповідальністю за написаний текст;

як написати якісну наукову статтю?

«Як обрати тему наукової статті?» – запитання так само просте, як одночасно і складне. Вибір теми дослідницької роботи є складним завданням. Тому тему наукової статті доцільно обирати тільки після консультації та погодження з майбутнім керівником магістерської роботи.

Детальна структура наукової статті

Наукова стаття має містити структурні елементи:

а) постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями – необхідно розкрити сутність і стан наукової проблеми у загальному вигляді, її теоретичну та практичну значущість, зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями; обґрунтувати актуальність дослідження та його важливість для подальшого розвитку відповідної галузі теорії або практики;

б) аналіз останніх досліджень і публікацій, це частина статті, де вже визначено проблему, яку досліджує автор та

окреслено невирішену частину загальної проблеми – лаконічно, критично у логічній послідовності необхідно проаналізувати основні положення останніх досліджень і публікацій, що безпосередньо стосуються порушеної проблеми, виокремити невирішені раніше частини загальної проблеми, яким присвячено статтю;

в) мета дослідження – необхідно висловити основну ідею статті, яка має суттєво відрізнятися від існуючих, сучасних уявлень про проблему, доповнювати або розширювати існуючі підходи; додаванням, наприклад, до наукового обігу нових наукових фактів, висновків, рекомендацій, закономірностей або уточнення вже відомих раніше, проте недостатньо вивчених. Мета дослідження виходячи з постановки проблеми й аналізу останніх досліджень повинна чітко визначати кінцевий науковий результат з вказівкою, на яких наукових передумовах він ґрунтується, чим і як досягається (із залученням яких, зокрема, наукових гіпотез, явищ, законів));

г) виклад основного матеріалу дослідження та його основні результати – в цьому структурному елементі необхідно висвітлити: основні положення і результати наукового дослідження, особисті ідеї, думки, отримані наукові факти, виявлені закономірності, зв'язки, тенденції, методику отримання та аналіз фактичного матеріалу, особистий внесок автора у досягнення і реалізацію висновків;

д) висновки – найбільш важливі результати дослідження, які містять наукову новизну і мають теоретичне та (або) практичне значення) (повинні мати форму синтезу накопиченої в основній частині статті наукової інформації, тобто послідовний, чіткий, логічний виклад отриманих автором особисто відповідно до поставленої мети найбільш важливих результатів дослідження, що містять наукову новизну і мають теоретичне та (або) практичне значення.

Наукова новизна результатів дослідження має характеризуватися такими ознаками: раціональність, обґрунтованість, достовірність, логічна несуперечливість, відповідність основоположним принципам науки.

При цьому обов'язковими компонентами статті також є анотації і ключові слова (виконуються на мові оригіналу та

англійською мовою). Обсяг анотації має становити не менше 1000 знаків (з пробілами), ключових слів – не менше 5 одиниць.

Змістовну частину статті (розділ «Виклад основного матеріалу») найчастіше не поділяють на пункти (розділи), залежно від вимог до публікації це допускається, і навіть заохочується [5].

Таким чином, структура наукової статті чітко визначена, і наведений перелік компонентів є обов'язковим до виконання. Важливим є те, що необхідно дотримуватись логічного і послідовного викладення матеріалу, включаючи новизну дослідження і його практичну значущість.

Актуальність і висновки – є запорукою успішного написання публікації.

Актуальність визначається у елементі «Постановка проблеми дослідження». Автор описує проблемне середовище обраної тематики і обґрунтовує, чому дану тему необхідно докладно розглядати.

Актуальність безпосередньо пов'язана з назвою статті. Найчастіше автор прагне відобразити актуальність в заголовку, зацікавити і залучити аудиторію (читача) до тексту.

Висновки, будучи логічним та закономірним підсумком статті, доцільно доповнювати тезою про подальші перспективи проведеного у статті дослідження, тобто підкреслюється певна незавершеність проведеного дослідження та описуються аспекти області знань, які залишились недослідженими і водночас формулюється план подальших наукових дослідів [6, 7, 8, 9].

У зв'язку з тим, що стаття є лише окремим дослідженням і не може претендувати на всеосяжний виклад питання, відсилання в бік неповності, частковості та фрагментарності виконаної роботи є правилом гарного тону.

Отже, актуальність роботи й описані автором висновки – це те, на що читач зверне увагу в першу чергу. Стислість, логічність і обґрунтованість викладених тез є запорукою її успіху в наукових колах [6, 7, 8, 9].

Вимоги до оформлення наукової статті

Оформлення наукової статті тісно пов'язане зі згаданою вище структурою публікації. Крім обов'язкових компонентів, що

формують каркас статті, слід дотримуватися стандартних правил технічного оформлення: вирівнювання полів за певними стандартами, шрифт Times New Roman, кегль 14, міжрядковий інтервал 1,5.

Оформлення статті пов'язане зі специфікою макетування наукового журналу, тому різні видання висувають різні вимоги до оформлення, яких треба дотримуватися автором при подачі статті на публікацію.

Важливим компонентом оформлення є вказівка УДК статті (універсальний десятковий класифікатор). В унікальному номері УДК зашифровуються ключові слова з назви статті, що дає можливість знайти її у всесвіті різноманітних наукових публікацій.

Оформлення наукової статті містить у собі зазначення всіх даних про автора (авторів), з уточненням повного ПІБ, місця роботи (інституту, кафедри тощо) і особистих контактних даних (е-мейл) для встановлення наукової комунікації.

Точна структура наукової статті регламентується вимогами видання, де стаття буде публікуватись [6, 7, 8, 9].

Грамотність і унікальність статті

Грамотність – очевидний фактор оцінки будь-якої наукової роботи, але не завжди враховується. Рівень грамотності характеризує автора. Тому слід приділити увагу грамотному викладенню тексту статті.

Вимога унікальності статті, також будучи очевидною необхідністю, не завжди старанно виконується автором. Найчастіше мова йде не про копіювання чужих робіт, а, як не парадоксально, своїх власних. Автор справедливо вважає, що запозичення своїх же думок і ключових положень іншої своєї публікації – не плагіат, і це правильно. Але дублювання одного і того самого матеріалу у різних публікаціях не дає можливості кожній зі статей претендувати на унікальність [4, 5, 6, 7, 8, 9].

Головною умовою публікації статті є те, що вона ніде раніше не публікувалася

Отже, увага до таких аспектів, як грамотність тексту і унікальність змісту статті – важливі умови її наукової цінності та відображення професіоналізму автора [4, 5, 6, 7, 8, 9].

Посилання на джерела, що були використані при написанні статті

Наукова стаття – це свого роду есе на обрану тему, тому вона обов'язково має містити посилання на джерела. Оформлення посилань стандартне – позначається виносками кожної сторінки або посиланнями на список літератури наприкінці тексту статті. З метою дотримання правил прямого і непрямого цитування встановлених вимог строго дотримуються.

Незважаючи на обговорювану вище вимогу унікальності тексту, автор статті зобов'язаний посилатися на інші авторитетні джерела, тим самим підкріплюючи вагу власних узагальнень та висновків.

Враховуючи те, що стаття є відносно невеликою за обсягом науковою працею, кожне посилання має бути вивірене і обґрунтоване. Кількість джерел має бути оптимальним, надмірна кількість знижує роль автора статті, занадто мала кількість посилань може свідчити про надмірну самовпевненість автора.

Список використаних джерел (список літератури) також є одним із важливих складових статті. Він дає змогу зрозуміти наскільки серйозно було проведено дослідження, на яких авторитетних авторів та дослідників спирається автор в роботі.

Слід підкреслити, що список використаних джерел є одним з маркерів якості статті. Досвідчена аудиторія оцінить бібліографію і оцінить рівень серйозності підходу авторів до дослідження.

Опублікування статті

Публікація статті може відбуватися різними способами: від безкоштовного розміщення на зручному і доступному онлайн-ресурсі до подання на публікацію видання, що пройшло рецензію міжнародних наукометричних баз даних (Scopus, Web of Science та ін.).

Розміщення у відкритому доступі має перевагу, тому що за рахунок доступності збільшується потенційна аудиторія читачів. Але розміщення в профільному журналі має перевагу за рахунок авторитетності видання, що надає статусності та значення статті.

Резюме: наукова стаття – це «маленьке життя» наукового дослідження і загальний підсумок виконаної роботи.

З точки зору довготривалості підходу, доцільно вкладати сили в найкращу якість публікованого матеріалу. Надалі автор має право розраховувати на зростання власного наукового авторитету та вагоме місце у науковому співтоваристві. Написання статті та її публікація сприяють професійному розвитку не тільки вчених і викладачів а й фахівців суміжних галузей [8, 9].

ЗАВДАННЯ ДО КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ

1 Теоретичні питання для виконання першої частини

Теоретичні питання за варіантами для написання статті наведені у таблиці 1.1. У той же час здобувач має змогу сам обрати за своїм бажанням тему для написання статті.

Таблиця 1.1 – Вибір теоретичного питання для виконання першої частини контрольної роботи

		Теоретичне питання для складання тез доповіді
Остання цифра шифру здобувача	0	Сутність наукового економічного дослідження
	1	Методологія експериментальних досліджень
	2	Наукова діяльність у вищих навчальних закладах
	3	Істина в науці
	4	Стисла характеристика економіко-математичних методів наукових досліджень
	5	Діалектико-матеріалістичний метод теоретичних досліджень
	6	Основні етапи логічної схеми наукового дослідження
	7	Основні прийоми викладення наукових матеріалів
	8	Особливості досліджень в економічних науках
	9	Роль економічної науки в розвитку суспільства

Тестові завдання за варіантами наведені у таблиці 1.2.

Таблиця 1.2 – Тестові завдання за варіантами

Остання цифра шифру здобувача	Номер тесту	Остання цифра шифру студента	Номер тесту
1	1-10	6	5-14
2	11-20	7	15-24
3	21-30	8	25-34
4	31-40	9	35-44
5	41-50	0	1-4, 45-50

2 Тестові завдання

1 Методологія – це:

1 система принципів і способів організації і побудови теоретичної і практичної діяльності, а також вчення про цю систему;

2 система отриманих наукових знань, одна з форм суспільної свідомості, соціальний інститут;

3 спосіб теоретичного дослідження або практичного здійснення якого-небудь явища чи процесу.

2 Теорія – це:

1 сукупність висновків, що відображає відносини і зв'язки між явищами реальності у вигляді інформаційної моделі;

2 система отриманих наукових знань, одна з форм суспільної свідомості, соціальний інститут;

3 спосіб теоретичного дослідження або практичного здійснення якого-небудь явища чи процесу.

3 Наука – це:

1 система знань, що безупинно розвивається, об'єктивних законів природи, суспільства, мислення, одержуваних і перетворюваних у безпосередню продуктивну чинність суспільства в результаті спеціальної діяльності людей;

2 система отриманих наукових знань, одна з форм суспільної свідомості, соціальний інститут;

3 спосіб теоретичного дослідження або практичного здійснення якого-небудь явища чи процесу.

4 Наукові принципи – це:

- 1 вихідні положення якої-небудь галузі науки. Вони є початковою формою систематизації знань;
- 2 мислення;
- 3 умовивід.

5 Мета пошуку при виборі теми:

- 1 всебічний аналіз інформації за темою, уточнення, обґрунтування;
- 2 знаходження необхідної інформації;
- 3 опрацювання джерел.

6 Факт — це:

- 1 подія, що вже сталася, або вираз, який зазвичай вважається дійсним;
- 2 система отриманих наукових знань, одна з форм суспільної свідомості, соціальний інститут;
- 3 спосіб теоретичного дослідження або практичного здійснення якого-небудь явища чи процесу.

7 Мета наукового дослідження – це:

- 1 визначення конкретного об'єкта й всебічне, достовірне вивчення його структури, характеристик, зв'язків на основі розроблених у науці принципів і методів пізнання, а також одержання корисних для діяльності людини результатів, впровадження у виробництво й одержання ефекту;
- 2 науково обґрунтовані припущення, висунуті для пояснення якого-небудь процесу, які після перевірки можуть виявитися щирими або помилковими;
- 3 метод пізнання, при якому об'єкт вивчають без втручання в нього, фіксують, вимірюють лише властивості об'єкта, характер його зміни.

8 Метод – це:

1 шлях, спосіб дослідження, викладу – система правил і прийомів підходу до вивчення явищ і закономірностей природи, суспільства, мислення; планомірний шлях, спосіб досягнення певних результатів у науковому пізнанні й практичній діяльності; взагалі прийом, спосіб або спосіб дії;

2 спосіб теоретичного дослідження або практичного здійснення якого-небудь явища чи процесу;

3 науково обґрунтовані припущення про причини або закономірні зв'язки яких-небудь явищ суспільства, мислення.

9 Наукове питання – це:

1 дрібні наукові завдання, що ставляться до конкретної області наукового дослідження;

2 встановлення розходження між об'єктами матеріального світу або знаходження в них загального, здійснюване як за допомогою органів почуттів, так і за допомогою спеціальних пристроїв;

3 наукове завдання, що охоплює певну область наукового дослідження. Вона базується на численних дослідницьких питаннях.

10 Науковий пошук може бути:

1 ручний, механічний. Механізований, автоматичний;

2 механічний;

3 автоматичний.

11 Філософські поняття про форму й утримування явищ, відносяться до

1 категорії;

2 закону;

3 поняття.

12 Концепція – це:

1 система поглядів, те або інше розуміння явищ і процесів; єдиний, визначальний задум;

2 всебічний аналіз інформації за темою, уточнення; обґрунтування;

3 знаходження необхідної інформації.

13 Істина – це:

1 одна з центральних категорій, правильне відображення об'єктивної дійсності у свідомості людини, її уявленнях, поняттях, судженнях, умовиводах, теоріях об'єктивної дійсності;

2 встановлення розходження між об'єктами матеріального світу або знаходження в них загального, здійснюване як за допомогою органів почуттів, так і за допомогою спеціальних пристроїв;

3 наукове завдання, що охоплює певну область наукового дослідження, базується на численних дослідницьких питаннях.

14 Емпіричний етап наукового дослідження пов'язаний:

1 з отриманням та первинною обробкою вихідного фактичного матеріалу;

2 глибоким аналізом фактів, з проникненням в сутність досліджуваних явищ, з пізнанням і формулюванням в якісній та кількісній формі законів, тобто з поясненням явищ;

3 встановленням розходження між об'єктами матеріального світу або знаходженням в них загального, здійснюване як за допомогою органів почуттів, так і за допомогою спеціальних пристроїв.

15 До методів теоретичного належать:

1 аксіоматичний, гіпотетичний, формалізація, абстрагування;

2 спостереження, опис, порівняння, розрахунок.

3 1 та 2.

16 Наукова теорія – це:

1 система узагальненого знання, пояснення різнобічності подій, ситуацій, що відбуваються у природі чи суспільстві;

2 спосіб дослідження, при якому приватні положення виводяться із загальних. Цей спосіб визначає кінцевий результат дослідження, що базується на певних відомих логічних зв'язках, за межами яких він не може бути використаний;

3 спосіб наукового дослідження, при якому явище розчленовується на складові частини.

17 За якими стадіями науки класифікують методи дослідження:

1 математичні, біологічні, медичні, правові;

- 2 дедуктивні;
- 3 теоретичні.

18 Метод опосередкованого пізнання, вивчення об'єкта шляхом штучного створення й дослідження його аналога, що адекватно відображає оригінал принаймні з певних сторін, що цікавлять дослідника – це:

- 1 моделювання;
- 2 гіпотеза;
- 3 спостереження.

19 Спосіб – це:

- 1 дія або система дій, що застосовується під час виконання якої-небудь роботи;
- 2 вчення про науковий метод пізнання;
- 3 певна послідовність дій, спосіб організації дослідження.

20 Знання закону тотожності:

- 1 має важливе практичне значення в уніфікації понять, про зміст який у них вкладається;
- 2 між затвердженням чого-небудь і запереченням того ж самого немає нічого третього, середнього; одне з них, тобто затвердження або заперечення, істинно, а інше хибне;
- 3 не можуть бути одночасно щирими дві протилежні думки про один і той самий предмет, узятий в один і той же час і в тому самому відношенні.

21 Аналітичний метод – це:

- 1 спосіб наукового дослідження, при якому явище розчленовується на складові частини;
- 2 спосіб наукового дослідження, що полягає в дослідженні явища в цілому, на основі об'єднання зв'язаних один з одним елементів у єдине ціле;
- 3 спосіб дослідження, при якому по приватних фактах і явищах встановлюються загальні принципи й закони.

22 Дія або система дій, що застосовується під час виконання якої-небудь роботи це:

- 1 методика;
- 2 спосіб;
- 3 тема.

23 Методика – це:

- 1 сукупність способів і прийомів пізнання;
- 2 вчення про науковий метод пізнання;
- 3 певна послідовність дій, спосіб організації дослідження.

24 Діалектичні закони:

- 1 закон єдності та боротьби протилежностей; закон заперечення заперечення, перехід кількості в якість;
- 2 закон заперечення заперечення;
- 3 перехід кількості в якість.

25 Теоретичний етап наукового дослідження пов'язаний:

- 1 з отриманням та первинною обробкою вихідного фактичного матеріалу;
- 2 глибоким аналізом фактів, з проникненням в сутність досліджуваних явищ, з пізнанням і формулюванням в якісній та кількісній формі законів, тобто з поясненням явищ;
- 3 встановлення розходження між об'єктами матеріального світу або знаходження в них загального, здійснюване як за допомогою органів почуттів, так і за допомогою спеціальних пристроїв.

26 Метод дедукції –

- 1 спосіб дослідження, при якому приватні положення виводяться із загальних. Цей спосіб визначає кінцевий результат дослідження, що базується на певних відомих логічних зв'язках, за межами яких він не може бути використаний;
- 2 спосіб дослідження, при якому по приватних фактах і явищах установлюються загальні принципи й закони;
- 3 спосіб наукового дослідження, при якому явище розчленовується на складові частини.

27 Макет є:

- 1 найпростішою формою фізичної моделі;
- 2 істотно-математичної моделі;

З логіко-математичної моделі.

28 Метод індукції – це:

1 спосіб дослідження, при якому приватні положення виводяться із загальних. Цей спосіб визначає кінцевий результат дослідження, що базується на певних відомих логічних зв'язках, за межами яких він не може бути використаний;

2 спосіб дослідження, при якому по приватних фактах і явищах установлюються загальні принципи й закони;

3 спосіб наукового дослідження, при якому явище розчленовується на складові частини.

29 Умовивід – це:

1 такий зв'язок між думками, поняттями, судженнями, у результаті якого з одного або декількох суджень ми одержуємо інше судження, витягаючи його з утримування вихідних суджень;

2 думка, у якій відображаються загальні, істотні й відмітні (специфічні) ознаки предметів і явищ;

3 відбиття зв'язків між предметами і явищами дійсності або між їхніми властивостями й ознаками.

30 Метод аналогії

1 називається такий умовивід, коли з подібності деяких ознак двох або декількох предметів, явищ дійсності, які в цілому різні, робиться висновок про подібність інших ознак цих предметів, явищ;

2 спосіб дослідження, при якому по приватних фактах і явищах установлюються загальні принципи й закони;

3 спосіб наукового дослідження, при якому явище розчленовується на складові частини.

31 Сукупність способів і прийомів пізнання:

1 методика;

2 спосіб;

3 прийом.

32 Закон єдності та боротьби протилежностей, закон заперечення заперечення, перехід кількості в якість відносяться до:

- 1 діалектичних законів;
- 2 фізичних;
- 3 загальних.

33 Моделювання фізичне –

- 1 при дослідженні об'єкта проводиться його заміна на модель, що має таку ж фізичну природу;
- 2 пошук логічних обґрунтувань на основі зібраних фактів;
- 3 основане на аналогії явищ, які мають різну фізичну природу, але можуть описуватись однаковими математичними рівняннями.

34 Формалізація – це:

- 1 певний перехід від реального об'єкту дослідження до його знакової моделі, у процесі якого всі змістові терміни і твердження теорії замінюються логічними або математичними символами і формулами;
- 2 при дослідженні об'єкта проводиться його заміна на модель, що має таку саму фізичну природу;
- 3 пошук логічних обґрунтувань на основі зібраних фактів.

35 Лабораторні експериментальні дослідження:

- 1 мають на меті вивчити процес у реальних умовах з урахуванням впливу різних випадкових факторів виробничого середовища;
- 2 проводять із застосуванням типових приладів, що спеціально моделюють, установок, стендів, устаткування. Ці дослідження дозволяють найбільш повно й доброякісно, з необхідною повторністю вивчити вплив одних характеристик при варіюванні інших;
- 3 науково обґрунтоване припущення о причинах та закономірностях суспільних явищ;

36 Експеримент – це:

- 1 найбільш загальний емпіричний метод пізнання, у якому проводять не тільки спостереження й виміри, але й здійснюють перестановку, зміну об'єкта дослідження;
- 2 визначення конкретного об'єкта й всебічне, достовірне вивчення його структури, характеристик, зв'язків на основі

розроблених у науці принципів і методів пізнання, а також одержання корисних для діяльності людини результатів, впровадження у виробництво й одержання ефекту;

3 науково обґрунтовані припущення, висунуті для пояснення якого-небудь процесу, які після перевірки можуть виявитися;

4 немає правильної відповіді.

37 Фізичні моделі мають

1 природу подібну до природи досліджуваного об'єкта й відрізняються від нього лише розмірами, швидкістю плину досліджуваних явищ і іноді матеріалом;

2 певний перехід від реального об'єкту дослідження до його знакової моделі, у процесі якого всі змістові терміни і твердження теорії замінюються логічними або математичними символами і формулами;

3 при дослідженні об'єкта проводиться його заміна на модель, що має таку ж фізичну природу.

38 Спосіб дослідження, при якому приватні положення виводяться із загальних, це:

1 метод дедукції;

2 метод індукції;

3 метод аналогії.

39 Експерименти поділяють на:

1 природні, штучні;

2 вірогідні, невірогідні;

3 виробничі, лабораторні.

40 Найпростішою формою фізичної моделі є:

1 макет;

2 модель;

3 приклад.

41 Найбільш відомі наукові методи:

1 діалектичний, метафізичний;

2 фізичні;

3 діалектичні.

42 До методів емпіричного рівня належать:

- 1 аксіоматичний, гіпотетичний, формалізація, абстрагування;
- 2 спостереження, опис, порівняння, розрахунок.
- 3 1 та 2;
- 4 немає правильної відповіді.

43 Експеримент природний:

- 1 явище вивчають, ізольоване до необхідного ступеня, щоб оцінити його в кількісному і якісному відношеннях;
- 2 характерні для одержання соціальних явищ (соціальний експеримент) в обстановці, наприклад виробництва;
- 3 проводять із застосуванням типових приладів, що спеціально моделюють, установок, стендів, устаткування. Ці дослідження дозволяють найбільш повно й доброякісно, з необхідною повторністю вивчити вплив одних характеристик при варіюванні інших.

44 Експериментальні дослідження поділяють:

- 1 на лабораторні, виробничі;
- 2 природні, штучні;
- 3 вірогідні, невірогідні;

45 Судження – це:

- 1 відбиття зв'язків між предметами і явищами дійсності або між їхніми властивостями й ознаками;
- 2 думка, у якій відображаються загальні, істотні й відмітні (специфічні) ознаки предметів і явищ;
- 3 основна форма опосередкованого пізнання дійсності.

46 Моделювання аналогове –

- 1 основане на аналогії явищ, які мають різну фізичну природу, але можуть описуватись однаковими математичними рівняннями;
- 2 при дослідженні об'єкта проводиться його заміна на модель, що має таку ж фізичну природу;
- 3 пошук логічних обґрунтувань на основі зібраних фактів.

47 Експеримент штучний – це:

1 явище вивчають, ізольоване до необхідного ступеня, щоб оцінити його в кількісному і якісному відношеннях;

2 характерні для одержання соціальних явищ (соціальний експеримент) в обстановці, наприклад виробництва;

3 науково обґрунтоване припущення о причинах та закономірностях суспільних явищ. Їх мета пояснення всього класу явищ, які описуються.

48 Експеримент, що характерний для одержання соціальних явищ, є:

1 природним;

2 штучним;

3 неймовірним.

49 Сукупність прийомів і методів для вивчення складних об'єктів систем, що являють собою складну сукупність взаємодіючих між собою елементів є:

1 системним аналізом;

2 виміром;

3 абстрагуванням.

50 Закон протиріччя полягає в тому, що:

1 не можуть бути одночасно щирими дві протилежні думки про один і той самий предмет, узятий в один і той самий час і в тому самому відношенні;

2 між затвердженням чого-небудь і запереченням того ж самого немає нічого третього, середнього; одне з них, тобто затвердження або заперечення, істинно, а інше хибне;

3 має важливе практичне значення в уніфікації понять про зміст, який у них вкладається.

ПИТАННЯ ДО ЗАЛІКУ

- 1 Поняття методології наукових досліджень.
- 2 Напрями, види і форми науково-дослідницької діяльності.
- 3 Тема та основні вимоги при виборі теми.
- 4 Основні етапи та логіка наукового дослідження.
- 5 Загальна характеристика рівнів наукового дослідження.
- 6 Емпіричний рівень дослідження.
- 7 Теоретичний рівень дослідження.
- 8 Сутність, завдання та класифікація наукових досліджень.
- 9 Особливості творчої та дослідницької діяльності.
- 10 Вибір теми та реалізація наукового дослідження.
- 11 Визначення методики і організація збору інформації.
- 12 Визначення системи показників залежно від галузі.
- 13 Класифікація і структура наукових документів.
- 14 Основні принципи методології наукового дослідження.
- 15 Об'єкти наукового дослідження та їх класифікація.
- 16 Гіпотези, види гіпотез, докази та спростування в наукових дослідженнях.
- 17 Розроблення і вимоги до робочої гіпотези.
- 18 Методика дослідження, її зміст і принципи розроблення.
- 19 Наукова інтуїція. Її місце в науковому дослідженні.
- 20 Конкретизація проблеми наукового дослідження.
- 21 Економічна інформація, її класифікація і призначення в науково-дослідному процесі. Підприємство як джерело інформації.
- 22 Бібліографічний опис інформаційних джерел, які використовуються в науковій роботі.
- 23 Підготовка та затвердження наукової праці.
- 24 Основні терміни методології наукових досліджень.
- 25 Написання анотації. Характеристика етапів.
- 26 Методика підготовки та оформлення публікацій до видання.
- 27 Моделювання та види моделей, що застосовуються при дослідженні.
- 28 Концепція в методології наукового дослідження.
- 29 Ефективність наукових досліджень.
- 30 Методи визначення економічної ефективності результатів дослідження.

ВИМОГИ ДО ЗАХИСТУ

Захист контрольної роботи здобувачем вищої освіти відбувається за умови допуску, тобто якщо контрольна робота виконана бездоганно (заздалегідь виправлені всі помилки) і на її титульному аркуші є позначка викладача «До захисту». За цих умов студент має бути готовим відповісти на будь-яке питання за своїм варіантом контрольної роботи, що лежить у межах загального кола питань з курсу. Захист контрольної роботи відбувається у встановлені терміни.

Контрольну роботу друкують за допомогою комп'ютера на одному боці аркуша білого паперу формату А4 (210x297 мм) через 1,5 міжрядкових інтервали до 40 рядків на сторінці, розмір шрифту 14, кегль Time New Roman.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1 Історія розвитку науки і наукознавства: навч. посіб. URL: https://pidru4niki.com/70284/buhgalterskiy_oblik_ta_audit/istoriya_rozvitku_nauki_naukoznavstva.

2 Методологія наукових досліджень Силабус 2021/2022 URL: <https://kart.edu.ua/wp-content/uploads/2020/07/metodologija-naukovih-doslidzhen21.pdf> .

3 Українська мова за професійним спрямуванням: навч. посіб. URL: <https://pidru4niki.com/1560061048794/dokumentoznavstvo/stattya>.

4 Методичні рекомендації щодо написання статті. URL: <https://www.udau.edu.ua/ua/departments/viddili/redakczijno-vidavnichij-viddil/metodichni-rekomendacziyi-shhodo-napisannya-statti.html>.

5 Як написати статтю. Алгоритм. Енциклопедія практичної психології. URL: http://psychologis.com.ua/kak_napisat_statyu._algorithm.htm].

6 Право України. *Юридичний журнал*. № 1. 2022. URL: <https://www.pravoua.com.ua/ua/guideines/>.

7 Вимоги до наукової статті, що подається для опублікування у журналі «Вісник Національної академії прокуратури України» (мова видання: українська, англійська) *Вісник національної*

академії прокуратури України. URL: <http://www.visnyknapu.gov.ua/ua/avtoram/vymohy-do-naukovoyi-statti/>.

8 Як написати якісну наукову статтю. URL: https://learn.ztu.edu.ua/pluginfile.php/87870/mod_resource/content/1/%.pdf.

9 Сім секретів якісної статті. URL dgs.org.ua/uk/7-sekretiv-yakisnoi-naukovoї-statti/.

10 Про авторське право і суміжні права: закон України від 23.12.1993 р. № 3792-ХІІ. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/3792-12>.

11 Про наукову і науково-технічну діяльність: закон України від 26.11.2015 № 848-VIII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/848-19>.

12 Про вищу освіту: закон України від 01.07.2014 № 1556-VII із змінами від 08.06.2017. підстава 2026-19. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.

13 Про науково-технічну інформацію: закон України від 25.06.1993 р. № 3322-ХІІ. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/про%20науково-технічну%20інформацію>.

14 Методичні вказівки щодо практичних занять з навчальної дисципліни «Технології презентації результатів наукових досліджень» для підготовки доктора філософії очної форми навчання; Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського. Кременчук. 2016 URL: http://econ.kdu.edu.ua/sites/default/files/mvk_pz_tprnd.pdf.

15 Основи наукових досліджень: підручник // Г. В. Альошин, С. В. Лістровий, С. В. Панченко, С. І. Приходько. Харків: УкрДАЗТ. 2012. 342 с.

16 Білуха М. Т. Методологія наукових досліджень: підручник. Київ: АБУ, 2002. 480 с.

17 Дороніна М. С. Технологія соціально-економічних наукових досліджень (схеми та приклади) : навч. посіб. Харків: ВД «ІНЖЕК», 2007. 120 с.

18 Колесников О. В. Основи наукових досліджень: навч. посіб. Київ: Центр навчальної літератури, 2011. 144 с.

19 Крушельницька О. В. Методологія та організація наукових досліджень: навч. посіб. Київ: Кондор, 2003. 224 с.

20 Основи наукових досліджень: методологія, організація, оформлення результатів : навч. посіб. Харків: Хай-Тек Прес, 2010. 343 с.

21 Основи наукових досліджень : навч. посіб. для студ. економ. спец. / за ред. В. С. Марцина. Львів: Ромус-Поліграф, 2002. 128 с.

22 Рекомендації щодо складання бібліографічного опису для каталогів та картотек. Київ: Кн. палата України, 2010. 58 с.

23 Тройнікова О. М. Методологія наукових досліджень: конспект лекцій. Харків: УкрДУЗТ, 2018. 46 с. (Т706)

24 Тройнікова О. М. Методичні вказівки до практичної, самостійної та індивідуальної роботи студентів з дисципліни «Методологія наукових досліджень». Харків: УкрДУЗТ, 2018. 30 с. (3816)

25 Цехмістрова Г. С. Основи наукових досліджень: навч. посіб. Київ: ВД «Слово», 2003. 240 с.

26 Чорненький Я. Я. Основи наукових досліджень. Організація самостійної роботи студента: навч. посіб. Київ: ВД «Професіонал», 2006. 208 с.

ДОДАТОК А
Зразок оформлення титульного аркуша

Міністерство освіти і науки України

Український державний університет залізничного транспорту

**Кафедра «Управління державними і корпоративними
фінансами»**

КОНТРОЛЬНА РОБОТА

з дисципліни «Методологія наукових досліджень»

Студента(ки) курсу групи

(прізвище та ініціали)

Керівник

(посада, вчене звання, науковий ступінь, прізвище та ініціали)

Харків – 2022 р.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до контрольної роботи
з дисципліни

«МЕТОДОЛОГІЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ»

Відповідальний за випуск Тройнікова О. М.

Підписано до друку 2022 р.

Умовн. друк. арк. 1,0. Тираж . Замовлення № .

Видавець та виготовлювач Український державний університет
залізничного транспорту,
61050, Харків-50, майдан Фейєрбаха, 7.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 6100 від 21.03.2018 р.